

Світлій пам'яті
Юрія Романовича ШЕЛЯГА-СОСОНКА
(10.01.1933 – 13.12.2019)

13 грудня 2019 р. на 86-му році життя перестало битися серце видатного вченого, доктора біологічних наук, професора, академіка НАН України Юрія Романовича Шеляга-Сосонка, який протягом 36 років (1976–2012) очолював відділ геоботаніки Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Ю.Р. Шеляг-Сосонко народився 10 січня 1933 р. у Києві в родині службовця. У 1950 р. закінчив середню школу і вступив на біологічний факультет Чернівецького університету ім. В. Стефаника. Після завершення навчання розпочав свій трудовий шлях на посаді старшого лаборанта кафедри ботаніки цього університету. У 1959 р. Ю.Р. Шеляг-Сосонко вступив до аспірантури Інституту ботаніки. Його науковим керівником був видатний вчений чл.-кор. АН України, д.б.н., професор О.В. Поварніцин. У подальшому на формування і розвиток дослідника справили значний вплив видатні ботаніки Є.М. Лавренко, В.Д. Александрова, Є.М. Брадїс, А.М. Окснер, яких Юрій Романович вважав своїми вчителями.

У 1972 р. Юрій Романович був обраний завідувачем відділу систематики і географії вищих рослин, а у

1976 р. – відділу геоботаніки. Впродовж 1979–1984 рр. Юрій Романович виконував обов'язки заступника директора Інституту ботаніки з наукової роботи. У 1976 р. його обрано членом-кореспондентом, а в 1990 р. – академіком НАН України. У 1983 р. йому присвоєно наукове звання професора.

Наукова діяльність вченого була високо оцінена державою. В 1983 р. Юрія Романовича нагороджено Грамотою Президії Верховної ради України. За серію оригінальних робіт, присвячених питанням типології, ценопопуляційної структури, ценогенезу та охорони неморальних лісів європейської частини колишнього СРСР у 1988 р. йому присуджено премію імені М.Г. Холодного НАН України. В 1999 р. він удостоєний звання "Заслужений діяч науки і техніки України". У 2003 р. Указом Президента України за вагомий внесок в українську науку та природоохоронну справу та у зв'язку з 70-річним ювілеєм Ю.Р. Шеляга-Сосонка нагороджено орденом Ярослава Мудрого IV ступеня. У 2005 р. Юрій Романович спільно з колективом авторів за цикл робіт на тему "Розроблення та впровадження наукових основ і практичних засад збереження біорізноманіття як неодмінної умови сталого розвитку України" був удостоєний звання Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки.

З ім'ям Ю.Р. Шеляга-Сосонка пов'язані вагомі результати у дослідженні центральних проблем теорії геоботаніки, зокрема класифікації рослинності, геоботанічного районування, картографування, асоційованості видів, а також еволюції рослинного покриву. Йому належить розробка формування ценопопуляційної структури ареалу видів, класифікації видових та популяційних фітоценотипів. Ним висунута та обґрунтована ідея створення фітоценогенетичної класифікації рослинності на основі історичних, еколого-ценотичних комплексів і сформований науковий напрямок – еволюційно-ценотичне дослідження лісових формацій.

Його наукові інтереси стосувалися різних ботанічних напрямків: геоботаніки, фітоценології, флористики, фітогеографії, фітосозології, екології, а також широкого кола філософських дисциплін.

Попри різнобічні наукові інтереси, головну увагу Юрій Романович приділяв дослідженню лісів. Виходячи із поліфункціонального значення лісів, які забезпечують головні модули екзистенціальних та духовних цінностей, промислові та продовольчі продукти, захист ґрунтів і водних ресурсів, регуляцію клімату і водного стоку, утилізацію двоокису вуглецю, умови існування для людини і тварин, підтримку регіональних екосистем, кругообіг речовин, енергії, тобто функціонування та підтримку екологічної рівноваги біосфери, він наполегливо відстоював необхідність відмови від пануючої досі в Україні утилітарної політики щодо господарювання в лісах і переходу на еколого-соціальну.

У питанні організації охорони природи Ю.Р. Шеляг-Сосонко був одним із провідних виконавців багатьох державних документів, що стосувалися збереження довкілля, сталого розвитку України – Законів Верховної Ради України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, указів і постанов Міністерства екології і природних ресурсів України.

Ю.Р. Шеляг-Сосонко був Президентом Українського комітету з питань підтримки Програми ООН щодо навколишнього середовища, а також головою багатьох комісій і робочих груп з питань формування і реалізації екологічної політики в Україні. Він був членом редколегій багатьох журналів і тематичних збірників. В його доробку понад 500 наукових публікацій, у тому числі 40 монографій. Ним підготовлено 35 кандидатів і вісім докторів наук. Його учні працюють у наукових і освітніх закладах, в урядових структурах, очолюють наукові та природоохоронні підрозділи.

Юрія Романовича відзначали велика працелюбність і працездатність, вміння гостро дискутувати і активно відстоювати свої наукові та громадські позиції, безкомпромісність і азарт природодослідника, пристрасність і любов до досліджень безпосередньо у природі. Його могутній інтелект, потуга думки, глибина душі, щедрість владно притягували серця всіх, хто працював і спілкувався з вченим.

У житті Юрій Романович був надзвичайно скромною людиною. Він уникав високих керівних посад, гучних урочистостей і похвал на свою адресу. Більш за все цінував робочий час, мав хист до філософії, надзвичайно любив читати й ділитися з друзями і колегами думками щодо прочитаного. Під час польових експедицій Юрій Романович за будь-яких умов невтомно працював весь світлий день. Він помічав, аналізував такі особливості, на які інші не звертали уваги. Потім, через тривалий час, сидячи в кабінеті, він міг згадати найменші деталі, знаходив логічні зв'язки між баченими в природі фактами і формулював цікаві висновки, думки, що породжували нові ідеї, з якими він щиро ділився з колегами, учнями. Глибокий аналіз, широка ерудиція приваблювали справжніх науковців, такі дискусії були досить продуктивними й знаходили відображення в численних колективних публікаціях.

Світла пам'ять про Юрія Романовича Шеляга-Сосонка – видатного вченого, прекрасного вчителя, громадського діяча, чуйну, добру і душевну людину – назавжди збережеться у серцях всіх, хто його знав і працював із ним.

Учні, колеги, співробітники